

ΕΞΕΥΡΕΣΗ ΠΟΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΕΡΓΩΝ ΣΤΗ ΘΑΣΟ ΑΠΟ ΤΟ 1850 ΩΣ ΤΟ 1925

Ιωάννα Γόρδου-Τσιλογεώργη

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η μεταβατική για την ιστορία της Θάσου χρονική περίοδος μεταξύ των ετών 1848 και 1925 χαρακτηρίζεται από σημαντικές εξελίξεις στην πολιτική και οικονομική ζωή του όμορφου βορειοαιγαίοπελαγίτικου νησιού, με κορυφαία την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και την ένωση με τη μητέρα-Ελλάδα (Οκτώβριος 1912).

Πριν από το 1848 ένα ιδιότυπο καθεστώς συγκυριαρχίας Τούρκων και Αιγυπτίων που είχε επιβληθεί στη Θάσο το 1813 άφηγε μεγάλα περιθώρια πολιτικής αυτονομίας και οικονομικής αυτάρκειας στις κοινότητές της. Διαβιώντας στο πλαίσιο προνομιακού καθεστώτος, πολιτικού (με ύψιστο εκφραστή του ήδη από το 1813 το αξίωμα του προέδρου μπας σορμπατζή) και φορολογικού (συνδεδεμένου με αρκετές φοροαπαλλαγές και διευκολύνσεις), οι Θάσιοι βρισκόνταν σε θέση πλεονεκτικότερη από εκείνη των περισσότερων άλλων Ελλήνων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα όμως ο έλεγχος της Θάσου περιήλθε στα χέρια Αιγύπτιων πασάδων, συγγενών-διαδόχων του Μεχμέτ Αλή, οι οποίοι διόριζαν Αιγύπτιους διοικητές (αγάδες, μπέηδες, μουδίρηδες) στο νησί. Οι τελευταίοι προτιμούσαν να διαμένουν στην Καβάλα ως διευθυντές του ευαγούς ιδρύματος —πτωχοκομείου και ιεροδιδασκαλείου— Ιμαρέτ και να αποστέλλουν στη Θάσο αντιπροσώπους τους. Οι Αιγύπτιοι διοικητές, προπάντων κατά την περίοδο 1874-1902, ενεργώντας ως εντολοδόχοι της αιγυπτιακής κυβέρνησεως, αφείρεσαν βαθμιαία τα προνόμια του νησιού και εξάρθρωσαν το ιδιότυπο κοινοτικό πολίτευμά του. Το αξίωμα του προέδρου καταργήθηκε σιωπηρά μετά το 1874 και μια σειρά από αλλαγές σχετικές με την εκλογή, τη θητεία και τα καθήκοντα της προεστοδημογεροντίας κάθε

κοινότητας έθεσαν τα ελληνικά τοπικά διοικητικά όργανα κάτω από τον απόλυτο έλεγχο της αιγυπτιακής διοικήσεως.

Παράλληλη με την πολιτική υπήρξε και η οικονομική πορεία της Θάσου κατά την ίδια χρονική περίοδο. Οι φόροι τους οποίους κατέβαλλαν οι Θάσιοι σε Τούρκους και Αιγυπτίους πριν από το 1848 (κεφαλικός, δεκάτη από το λάδι, διάφοροι άλλοι φόροι πάνω στα προϊόντα της γης και τα ζώα) δεν ήταν ιδιαίτερα επαχθείς και τα παραγόμενα αγαθά τους εξασφάλιζαν αξιοπρεπή διαβίωση. Στα χρόνια των διαδόχων του Μεχμέτ Αλή όμως η Θάσος περιήλθε σταδιακά σε οικονομική παρακμή από την ανυπαρξία ουσιαστικού ενδιαφέροντος της αιγυπτιακής διοικήσεως για τους διάφορους κλάδους της οικονομίας της (την εκμετάλλευση των δασών, των μεταλλείων και των κοιτασμάτων μαρμάρων, τη μεταξοσκωληκοτροφία, την αμπελοργία κλπ.). Επιπλέον αυξήθηκαν οι παλιοί και επιβλήθηκαν καινούριοι, δυσβάσταχτοι φόροι στους κατοίκους της, οι οποίοι οδηγήθηκαν τελικά σε τόση ένδεια, ώστε αρκετοί από αυτούς, κυρίως νέοι, μετανάστευσαν στην Αμερική αναζητώντας καλύτερη τύχη.

Οι ζοφερές αυτές συνθήκες, αποτέλεσμα χειρισμών οι οποίοι απέβλεπαν στη μετατροπή της Θάσου σε απλή αιγυπτιακή επαρχία, προκάλεσαν την αντίδραση του θασιακού λαού. Οι διαμαρτυρίες και τα διαβήματά του προς την τουρκική αρχή κατέληξαν σε ανακατάληψη του νησιού από τους Τούρκους (Απρίλιος 1902). Οι τελευταίοι το κράτησαν κάτω από την εξουσία τους ως την ένωσή του με την Ελλάδα, χωρίς ωστόσο να πάψει η διεύθυνση βακουφίων της Αιγύπτου να εισπράττει από αυτό τους καθιερωμένους φόρους τους.

Μετά την άπελευθέρωσή της από τον τουρκικό ζυγό η Θάσος μοιράστηκε τις ίδιες πολεμικές και πολιτικές περιπέτειες με την υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ η οικονομία της εξακολούθησε για μεγάλο χρονικό διάστημα να φέρει τα χαρακτηριστικά της παραμέλησης και της εγκατάλειψης. Το 1916, ενώ μαινόταν ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, επιβλήθηκε στη Θάσο καθεστώς γαλλοκρατίας που διάρκεσε δεκαπέντε μήνες και το 1922, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, το νησί επωμίστηκε το βάρος ενός αριθμού προσφύγων που φιλοξένησε στο έδαφός του. Για πολλά χρόνια εξάλλου εκκρεμούσε το ζήτημα των βακουφικών κτημάτων, τα οποία περιήλθαν στο ελληνικό δημόσιο μόλις το 1927. Διάφορες επιβιώσεις, τέλος, από το ιδιόρρυθμο καθεστώς που είχε προηγηθεί βάραιναν στην κοινωνική και οικονομική ζωή της Θάσου και δυσχέραιναν τη γοργή προσαρμογή των θεσμών και των κατοίκων της στους —ούτως ή άλλως ατελείς— κανόνες λειτουργίας του ελληνικού κράτους. Εύγλωττοι μάρτυρες της ανέχειας, η οποία μάλιστα το θασιακό πληθυσμό κατά την περίοδο του μεσοπολέμου, στάθηκαν οι Θάσιοι καπνεργάτες της Καβά-

λας και όσοι σχημάτισαν το δεύτερο μεταναστευτικό ρεύμα Θασίων προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και προς την Αυστραλία αυτή τη φορά¹.

ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ - ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΠΟΡΟΙ

Όπως προκύπτει από τις πηγές που έχουμε στη διάθεσή μας² για τη συγκεκριμένη περίοδο της ιστορίας της Θάσου που εξετάζουμε, αξιόλογα κοινωφελή έργα θεωρούνταν πρωτίστως οι εκκλησίες, τα σχολεία, τα υδρευτικά έργα και κατά δεύτερο λόγο τα έργα οδοποιίας, τα λιμάνια κλπ., δηλαδή κατασκευές οι οποίες απέβλεπαν στην εξυπηρέτηση βασικών πνευματικών και υλικών-πρακτικών αναγκών του πληθυσμού του νησιού. Σε κάθε περίπτωση σχεδιασμού ενός τέτοιου κοινωφελούς έργου όμως οι πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που περιγράψαμε στο εισαγωγικό σημείωμα λειτουργούσαν απαγορευτικά, εμποδίζοντας τη γρήγορη και άνετη από άποψη υλικών μέσων εκτέλεσή του.

Έτσι, αν διακρίναμε την ιστορία της Θάσου η οποία αντιστοιχεί στο χρονικό διάστημα 1850-1925 σε δύο υποπεριόδους, πριν και μετά το 1912, θα λέγαμε ότι: α) και κατά τις δύο υποπεριόδους παρατηρείται η ίδια αδυναμία των κοινοτήτων του νησιού να πραγματοποιήσουν κοινωφελή έργα από έλλειψη επαρκών οικονομικών πόρων· β) και κατά τις δύο υποπεριόδους οι κοινότητες καταφεύγουν σε ορισμένες πρακτικές εξεύρεσης πόρων, οι οποίες βασίζονται ως επί το πλείστον στη φιλοτιμία, τη φιλαλληλία, την ευσέβεια και τον πατριωτισμό των Θασίων και κατορθώνουν, στοιχειωδώς έστω, να υλοποιούν έργα κοινής ωφέλειας που ανταποκρίνονται σε επιτακτικές πνευματικές και υλικές ανθρώπινες ανάγκες.

Πιο συγκεκριμένα, ως το 1912 κάθε κοινότητα για την πραγματοποίηση έργων κοινής ωφέλειας αξιοποιούσε: 1) τα έσοδα από εισφορές ιδιωτών (κοινοτικά δικαιώματα), ντόπιων και ξένων, οι οποίοι εκμεταλλεύονταν περιουσιακά στοιχεία της κοινότητας (κοινοτικά δάση, βοσκοτόπια κλπ)· 2) τους ειδικούς φόρους που είχαν θεσπιστεί με τη σύμφωνη γνώμη και άδεια της

1. Η κατάρτιση του εισαγωγικού σημειώματος στηρίχθηκε στα ακόλουθα πονήματα: α) Απ. Βακαλόπουλου, *Ιστορία της Θάσου (1453-1912)*, Εταιρ. Μακεδ. Σπουδών, Μακεδ. Βιβλιοθ., αρ. 64, Θεσ/νίκη 1984, β) Σωτ. Γερακούδη, *Η ιστορία της Θάσου*, Εκδοτική Ομάδα, Θεσ/νίκη 1986.

2. Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως έγγραφα, δημοσιευμένα και μη, προερχόμενα από αρχεία ιδιωτικά, των μονών του Αγίου Όρους και της τουρκικής διοικήσεως, κώδικες εκκλησιών, ιδιωτικές επιστολές κλπ. Επίσης πληροφορίες προερχόμενες από εργασίες δημοσιευμένες σε προηγούμενους τόμους των ΘΑΣΙΑΚΩΝ.

αιγυπτιακής διοικήσεως για την κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία σχολείων, υδραγωγείων, δρόμων κλπ. 3) τα τέλη από τις δικαιοπραξίες οι οποίες ενέπιπταν στη δικαιοδοσία των κοινοτικών αρχών.

Συνθήτως όμως τα έσοδα των κοινοτήτων από τις πηγές αυτές δεν επαρκούσαν· αντίθετα, ορισμένες μεθοδεύσεις της αιγυπτιακής κυβερνήσεως, αλλά και οι αυθαιρεσίες του εκάστοτε Αιγύπτιου διοικητή της Θάσου οδηγούσαν σε ολοένα μεγαλύτερη συρρίκνωσή τους. Από τη διαμάχη παραδείγματος χάρη που ξέσπασε ανάμεσα στις κοινότητες και την αιγυπτιακή κυβέρνηση προς το τέλος του 19ου αι. γύρω από το θέμα της κυριότητας των δασών (οι κοινότητες τα θεωρούσαν κοινοτικά —μπαλταλίγια—, ενώ η αιγυπτιακή κυβέρνηση δημόσια —βακουφικά—) ζημιώθηκαν οι κοινότητες. Διότι το πρόνομο της χορήγησης άδειας για κοπή ξυλείας σε εμπόρους, που προηγουμένως το είχαν οι προεστοδημογέροντες, μεταβιβάστηκε στις αιγυπτιακές αρχές και το σχετικό τέλος πήγαινε πια στο βακούφι και όχι στα κοινοτικά ταμεία³.

Ανάλογη τύχη είχαν και οι ειδικοί φόροι που θεσπίστηκαν κατά καιρούς για την πραγματοποίηση κοινωφελών έργων. Στα τέλη της δεκαετίας 1870-80 παραδείγματος χάρη επιβλήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση της Θάσου δύο φόροι «για τη συντήρηση των σχολείων, υδραγωγείων και δρόμων», ο φόρος του πεύκου, που ανερχόταν σε εκατό παράδες ανά εκατό οκάδες ξύλου πεύκης, και ο δημοτικός φόρος (μπελεντιέ), των οποίων τα έσοδα διαχειριζόταν η προεστοδημογεροντία. Κατά τα τελευταία όμως χρόνια του 19ου αι. ο Αιγύπτιος διοικητής Θάσου κατέβαλλε με τα μισά έσοδα του δημοτικού φόρου τους μισθούς των δικαστών, ενώ αργότερα, από το 1901 και μετά, ανέλαβε ο ίδιος τη διαχείριση όλου του ποσού, πράγμα το οποίο του επέτρεπε να το δαπανά κατά βούληση ή, το πιο συνηθισμένο, να το ιδιοποιείται⁴.

Υπήρχε ακόμη ο λεγόμενος φόρος της σφαγής, ο οποίος προοριζόταν ανέκαθεν «για την επίσχυση του ταμείου των εκκλησιών και των σχολείων». Αλλά το 1904 ο Τούρκος μουτεσαρίφης Θάσου όρισε με διάταγμά του να μην εισπράττεται πλέον ο φόρος αυτός από τις κοινότητες υπέρ των σχολείων και των εκκλησιών, αλλά να αποδίδεται στη Νομαρχία, «εν ανάγκη δε να βοηθούνται τα σχολεία και αι εκκλησίαι εκ των χρημάτων τούτων αναλόγως των εισπράξεων»⁵.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού

3. *Κων. Χιόνη*, Η Παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, *Θασιακά*, τ. 7, Καβάλα 1992, σελ. 427-462.

4. *Κων. Χιόνη*, ό.π.

5. *Κων. Χιόνη*, ό.π.

αι. δημιουργήθηκε για τα σχολεία, τις εκκλησίες, τα υδραγωγεία, τους δρόμους κλπ. κοινωφελή έργα οξύτατο πρόβλημα από το δραστικό περιορισμό των κοινοτικών εσόδων και την κακή διαχείριση. Το γεγονός αυτό ανάγκαζε τις κοινότητες να αναζητούν άλλες πηγές εσόδων όπως οι ακόλουθες: 1) χορηγίες προερχόμενες από διάφορους κοινωνικούς παράγοντες, πολιτιστικές οργανώσεις, μετανάστες στις ΗΠΑ, πλούσιους Θασίους της διασποράς ή μονίμως διαμένοντες στο νησί, ακόμη και από απλούς ανθρώπους, οι οποίοι με τη μορφή κάποιου μικρού κληροδοτήματος σε σχολείο ή ναό έκαναν ένα ψυχικό για τη σωτηρία της ψυχής τους· 2) εράνους που διενεργούσε μια κοινότητα μεταξύ των μελών της ή και μεταξύ των μελών άλλων κοινοτήτων· 3) διάφορες επιχορηγήσεις των κατά τόπους εκκλησιών προς τις κοινότητες και των μονών του Αγίου Όρους, όσες διέθεταν μετόχια στη Θάσο· 4) σύναψη δανείων με πλούσιους επιχειρηματίες ή πιστωτικά ιδρύματα στη γειτονική Καβάλα.

Σπανιότερα οι κοινότητες ελάμβαναν μικρές επιχορηγήσεις από την κεντρική διοίκηση ή από άλλες, απρόβλεπτες, πηγές.

Υπήρχε, τέλος, και εφαρμοζόταν στη Θάσο πριν και μετά την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού ο γνωστός θεσμός της προσωπικής εργασίας ως έσχατο μέσο πραγματοποίησης κοινωφελών έργων από τις κοινότητες.

ΧΟΡΗΓΟΙ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΕΣ - ΕΡΑΝΟΙ - ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΩΝ

Ο άτυπος θεσμός των χορηγιών προς τις κοινότητες, από όπου και αν αυτές προέρχονταν, είναι αξιωματικώς όχι μόνο γιατί συνεχίζει την παλαιότητα παράδοση των αρχαιοελληνικών λειτουργιών, αλλά και επειδή συνδέεται με την πνευματική αφύπνιση του θασιακού λαού και τη συνακόλουθη ενίσχυση της εθνικής και πατριωτικής συνείδησής του.

Πολύτιμοι χορηγοί για τις κοινότητες της Θάσου ως το 1912 στάθηκαν οι πολιτιστικές οργανώσεις και οι σύλλογοι ευποιίας που λειτούργησαν κατά διαστήματα στο νησί. Ξεχωριστή θέση ανάμεσά τους κατέχει αδιαμφισβήτητα η πνευματική αδελφότητα «Φοίνιξ»⁶, η οποία συστάθηκε το 1873 με πρωτοβουλία ξένων κυρίως εγκαταστημένων στη Θάσο και εργάστηκε για την πνευματική αναβάθμιση των Θασίων. Εκτός από τις τακτικές εισφορές των μελών της η αδελφότητα δεχόταν συχνά δωρεές φιλόμουσων ιδιωτών που ενίσχυαν σημαντικά τα οικονομικά της. Το διοικητικό συμβούλιο του Φοίνικα αξιοποιούσε τις δωρεές βοηθώντας τις κοινότητες στην κάλυψη μέρους

6. Γεωργίου Παπαδοπούλου, Η αδελφότητα «ΦΟΙΝΙΞ» της Θάσου, *Θασιακά*, τ. 4, Καβάλα 1987, σελ. 139-142.

από τις δαπάνες για την επισκευή ή τη λειτουργία των σχολείων τους. Το έργο του Φοίνικα μιμήθηκαν αργότερα άλλοι σύλλογοι, φιλανθρωπικού κυρίως χαρακτήρα.

Στις αρχές του 20ού αι. παρέλαβαν τη χορηγική σκυτάλη οι Θάσιοι μετανάστες στην Αμερική. Το 1905 παραδείγματος χάρη ξεκίνησε από τους Θεολογίτες μετανάστες στις ΗΠΑ μια προσπάθεια για την ανέγερση σχολείου στον Άνω Θεολόγο, επειδή το κτίριο του παλιού σχολείου ήταν σε κακή κατάσταση⁷. Σχετικές πληροφορίες αντλούμε από την αλληλογραφία του Γιαξή Χ΄ Σταμάτη με το γιο του Σταμάτη, που είχε μεταναστεύσει στην Αμερική. Δύο επιστολές του Γιαξή Χ΄ Σταμάτη προς το γιο του αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στην προσπάθεια ίδρυσης συλλόγου των Θασίων μεταναστών με σκοπό «την ανέγερση σχολής στην πατρίδα», πράγμα για το οποίο ο γερο-Γιαξής συγχαίρει όσους ανέλαβαν τη σχετική πρωτοβουλία και τους εύχεται να τη φέρουν σε αίσιο τέλος. Η ιδέα της ανεγέρσεως σχολείου στον Άνω Θεολόγο υλοποιήθηκε τελικά κατά τα έτη 1908-11 και 4 Θεολογίτες μετανάστες στην Αμερική συνέβαλαν ουσιαστικά στο θεάρεστο έργο ενισχύοντας την κοινότητα με το υπολογίσιμο, την εποχή εκείνη, ποσό των οκτώ λιρών.

Για τον ίδιο σκοπό όμως αξιοποιήθηκαν και πόροι προερχόμενοι από άλλες πηγές. Σε επιστολή του Γιαξή Χ΄ Σταμάτη με ημερομηνία 7 Απριλίου 1907 διαβάζουμε: «Ερρίφθη η ιδέα ενταύθα υπέρ ανεγέρσεως εκ βάθρων της σχολής μας. Θα απαιτηθώσιν αρκετά χρήματα ... διότι η οικοδόμησις θα γίνει συμφώνως των σημερινών δεδομένων. Πρόκειται κατά τας εορτάς του Πάσχα να συγκληθεί συνέλευση, ήτις θα εκλέξει επιτροπήν, ήτις θα διενεργήσει εράνους, διότι εσημείωσε ότι η κοινότης ούτε λεπτόν έχει να δώσει, σχεδόν υποχρεωτικώς παρ' όλων...»⁸. Από πρακτικό, εξάλλου, της 15ης Αυγούστου 1910 πληροφορούμαστε ότι σε συνεδρίαση των προκρίτων και των κατοίκων Άνω Θεολόγου υπό την προεδρία του τότε μητροπολίτη Μαρωνείας Νικολάου, ο ιεράρχης ανακοίνωσε την πρόθεσή του να αποστείλει «κατάλληλον προτραπεπτικήν επιστολήν προς τον εν Αθήναις βαθύπλουτον Θεολογίτην κ. Ι. Χ΄ Ιωαννίδην» με την ελπίδα ότι αυτός θα βοηθήσει οικονομικά την προσπάθεια της κοινότητας «υπέρ της ανεγέρσεως σχολής εν τη αγαπητή πατρίδι»⁹.

Η διενέργεια εράνων ήταν προσφιλής και συνηθισμένη πρακτική των

7. Κων. Χιόνη, ό.π. και Κων. Δ. Τσιάτα, Το κτίσμα που εστέγασε την ελληνικήν σχολήν Θεολόγου, Θασιακά, τ. 4, Καβάλα 1987, σελ. 143-152.

8. Κων. Χιόνη, ό.π., σελ. 452.

9. Κων. Χιόνη, ό.π., σελ. 453.

κοινοτικών αρχών σε όλη τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε, προκειμένου να συγκεντρώνουν χρήματα για την πραγματοποίηση κοινωφελών έργων. Σε κάθε περίπτωση συνέτασαν σχετικό προς το σχεδιαζόμενο έργο έγγραφο, το οποίο έφερε τη σφραγίδα της κοινότητας και τις υπογραφές των προεστών. Στη συνέχεια το παρέδιδαν σε ευυπόληπτο και αξιόπιστο πρόσωπο για να το παραδώσει στους προεστούς των άλλων κοινοτήτων. Έτσι το 1895 οι προεστοδημογέροντες Καζαβητίου (Παπάζ), επιθυμώντας να ανεγείρουν ξενώνα για τους προσκυνητές κοντά στην «εξοχική», όπως την αποκαλούν, εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα, έστειλαν επιστολές προς τους προεστούς των υπόλοιπων κοινοτήτων της Θάσου, στις οποίες διαβάζουμε, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: «Πέμπομεν ον τον αιδεσ. παπα-Γεώργιον συνοδευόμενον μετά ατομικών τινων επιστολών θερμώς παρακαλούντες όπως επιτρέψητε ελευθέραν την εν τη χώρα υμών περιφέρειαν (= περιοδεία), προς συλλογήν της προαιρετικής εκάστου συνδρομής»¹⁰.

Αλλά και η προσφυγή σε ευκατάστατους Θάσιους ευεργέτες ήταν, φαίνεται, πολύ συνηθισμένη πρακτική των κοινοτικών αρχών κάθε φορά που η έλλειψη επαρκών οικονομικών μέσων δυσκόλευε την υλοποίηση κάποιου κοινωφελούς έργου. Η σχετική επαφή με τον κατά περίπτωση «ευεργέτη» εξασφαλιζόταν «διά προτροπτικής επιστολής». Με αυτήν οι προεστοδημογέροντες, όχι μόνο εξέθεταν με γλαφυρότητα την υπάρχουσα, επιτακτική πάντοτε, ανάγκη, αλλά και επιδαψίλευαν ένα πλήθος από φιλοφρονήσεις και κολακείες στον παραλήπτη της, προκειμένου να κερδίσουν την εύνοια και, τελικώς, τη συνδρομή του¹¹. Όταν οι κοινοτικές αρχές του Σωτήρα παραδείγματος χάρη χρειάστηκαν την οικονομική βοήθεια του γνωστού για τη γενναιοδωρία του γιατρού Αναστάσιου Αυγουστή, από το Κάστρο Λιμεναρίων, προκειμένου να ανεγείρουν ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού, του απέστειλαν επιστολή στην οποία τον προσαγορεύουν με πομπώδη τρόπο «φιλόκαλον και φιλοπρόδοον ζηλωτή των καλών έργων και ολοπρόθυμον συνδρομητήν, γενναιόδωρον υπέρ των ιερών καταγωγίων και θείων ναών»¹². Σε άλλη πάλι επιστολή, σχετική με την επισκευή του ετοιμόρροπου ναού του Αγίου Γεωργίου στον όρμο Καλλιράχης, ο εκπρόσωπος της κοινότητας μοναχός Χαρίτων Βαλλή αποκαλεί τον ίδιο γιατρό Αν. Αυγουστή «ευεργέτην της ανθρωπότη-

10. βλ. Παράρτημα, έγγραφα αριθ. 1, 2.

11. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η τεχνική των επιστολών αυτών, των οποίων οι συντάκτες φαίνεται ότι γνωρίζουν πολύ καλά τη σχετική παράδοση όπως διαμορφώθηκε μέσα από αιώνων πρακτική εφαρμογή, δεδομένου ότι εξαντλούν όλα τα μέσα πειθούς της αιτητικής ρητορείας.

12. βλ. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 3.

τος» και τον διαβεβαιώνει ότι το «*αθάνατον όνομά του έσται μνημονευόμενον εις γενεάς γενεών*»¹³.

Πολύ συχνές ήταν όμως και οι αυθόρμητες προσφορές ιδιωτών που είχαν τη μορφή μικρών δωρεών ή κληροδοτημάτων σε σχολεία, ναούς κλπ. Ο Μεταξάς Ιωάννου από το Θεολόγο π.χ. άφησε με τη διαθήκη του στην Κεντρική Σχολή της Θάσου «*εν ελαιόδενδρον καλόν και υπέργρηρον, το οποίον οφείλωσι οι κληρονόμοι μου να το αφήσωσι εις το σχολείον μετά τον θάνατον του πατρός των, χωρίς να έχουν δικαίωμα κληρονομίας εις αυτό*». Και ο Παναγιώτης Μανωλίτσος από την ίδια κοινότητα γράφει μεταξύ άλλων στη διαθήκη του: «*Χαρίζω εις το σχολείον ένα δένδρον εις τον Ποτόν εις ταις Χαμουλαίς... Αυτή είναι οι εκούσιές μου και θεληματική χαριστήριες εις τον υιόν μου Δημήτριον και εις το σχολείον*»¹⁴.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Προς το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αι. οι εκκλησιαστικές επιτροπές των κοινοτήτων της Θάσου, οι οποίες διαχειρίζονταν την παρουσία των εκκλησιών, φαίνεται ότι έπαιζαν κάποιον οικονομικό ρόλο γενικά στη ζωή του τόπου (δάνειζαν, διέθεταν χρήματα για την ίδρυση, τη συντήρηση και τη λειτουργία των σχολείων κλπ). Έτσι, σε έγγραφο του 1912 που απευθύνει η κοινότητα Θεολόγου προς το διοικητή Θάσου Β. Κ. Σκουρλέτη διαβάζουμε ότι στην κοινότητα αυτή δύο σχολεία συστεγάζονται στο ίδιο κτίριο «*οικοδομηθέντι νεωστί διά συνδρομών και μόνον των κατοίκων του χωριού και του ταμείου της εκκλησίας*». Από τον κώδικα της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής Θεολόγου εξάλλου πληροφορούμαστε ότι η εκκλησία κατέβαλε ως ετήσιο επίδομα στην εφορία της σχολής του χωριού 5.310 γρόσια¹⁵.

Στο σημείο αυτό πρέπει να κάνουμε ιδιαίτερη αναφορά στην πρόθυμη, τις περισσότερες φορές, συμβολή των μονών του Αγίου Όρους —όσων τουλάχιστο διέθεταν μετόχια στη Θάσο— στην πραγματοποίηση κοινωφελών έργων από τις διάφορες κοινότητες του νησιού. Η μονή Βατοπεδίου π.χ. φαίνεται ότι ενίσχυε οικονομικά ορισμένες κοινωφελείς δραστηριότητες στο Λιμένα. Σε επιστολή προς τη μονή με ημερομηνία 14 Ιουλίου 1884, την οποία υπογράφουν ο προεστός, οι δημογέροντες και ο διοικητής Θάσου Ιβραήμ Ασαφή μπέης, διαβάζουμε τα εξής: «*...η μονή Βατοπεδίου εφάνη πολύ ευγενεστάτη και εν τη εφέτος κατασκευή του λιμένος διά της γενναίας συνδρο-*

13. βλ. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 4.

14. *Κων. Χιόνη*, ό.π., σελ. 438.

15. *Κων. Χιόνη*, ό.π., σελ. 458-59.

μής, ήτις έφθασε εις τριάκοντα λιρών οθωμανικάς και ... διά το αυτό μέρος προσέφερεν πάλιν η μ. Βατοπεδίου δέκα λίρας οθωμανικάς διά τους καλλωπισμούς του ιδίου λιμένος και προσέτι υπεσχέθη ότι θα τον περιορίση διά καλντιριμίον και τέλος πάντων θα τακτοποιήση και παύση πλέον το μόλυμα...»¹⁶.

Η μονή Ιβήρων επίσης ανταποκρίθηκε σε αρκετές ανάγκες και αιτήματα των κοινοτήτων της Θάσου, όπως π.χ. στο αίτημα των κατοίκων Καλλιράχης, οι οποίοι της ζητούσαν να παραχωρήσει στην κοινότητά τους συγκεκριμένο οικόπεδο της μονής για να χτίσουν σχολείο «καθ' όσον ουδεμία άλλη θέσις κρίνεται κατάλληλος προς ανίδρυσιν ενός τοιούτου τεμένους των Μουσών»¹⁷. Με την ίδια προθυμία ανταποκρίθηκε η μονή Ιβήρων και σε αίτημα των κατοίκων Λιμεναρίων για οικονομική ενίσχυση, προκειμένου να αποπερατώσουν το ημιτελές διδακτήριο του ημιγυμνασίου Λιμεναρίων¹⁸. Το 1923 το κοινοτικό συμβούλιο Κάστρου Λιμεναρίων και η σχολική επιτροπή του ημιγυμνασίου σε επιστολή τους προς τη μονή Ιβήρων γράφουν μεταξύ άλλων: «Προαγόμεθα να παρακαλέσωμεν την καθ' υμάς Ιεράν Μονήν, όπως λάβη την αγαθήν διάθεσιν να δωρίση ημίν τα προς περιφραξίν (του ημιγυμνασίου) απαιτούμενα ξύλα εκ καστανέας, τεμάχια 350, μήκους ενός και ημίσεος μέτρων, 10×10...»¹⁹.

Το 1925 πάλι, η κοινότητα Μεγάλου Καζαβητίου, απευθυνόμενη με επιστολή της προς τη μονή Ιβήρων της γνωστοποιεί την πρόθεσή της να κατασκευάσει υδρευτικά έργα, δεδομένου ότι «οι κάτοικοι της κοινότητος στερούνται και αυτού ακόμη του ποσίμου ύδατος»²⁰. Η κοινότητα πληροφορεί τη διοίκηση της μονής ότι έλαβε από «το Σεβαστόν Υπουργείον Προνοίας και Αντιλήψεως ... την άδειαν συλλογής εράνων διά τον ως άνω σκοπόν...» και ζητεί «να φανήτε πρόθυμοι βοηθούντες τους απεσταλμένους ημών εις το έργον των, ερχόμενοι υμείς τε και οι περί υμάς αρωγοί εις την αναληφθείσαν υπέρ ημών δύσκολον αποστολήν».

Το 1891 η κοινότητα Μαριών με δύο επιστολές της ζήτησε οικονομική βοήθεια από τον προηγούμενο Χαρίτωνα και τον αρχιμανδρίτη Μελέτιο, οι οποίοι διέμειναν στο μετόχι της μονής Κουτλουμουσίου στο χωριό Κάστρο, για την ανέγερση «παρθεναγωγείου»²¹ και το 1903 η μουχταροδημογεροντία

16. Δημητρίου Στρατή, Το νησί της Θάσου και το Άγιον Όρος, έκδ. Παρουσία, Καβάλα 1995, σελ. 77.

17. Δ. Στρατή, ό.π., σελ. 98.

18. Δ. Στρατή, ό.π., σελ. 99.

19. Δ. Στρατή, ό.π., σελ. 98, σχόλ. 103.

20. Βλ. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 5.

21. Δ. Στρατή, ό.π., σελ. 109.

Κάστρου έστειλε έγγραφο προς την ίδια μονή για να ζητήσει την οικονομική ενίσχυσή της στην αποπεράτωση του έργου υδροδότησης της Μέσης²².

Αξίζει να προσέξουμε, τέλος, την ειρωνική και επιτιμητική επιστολή με ημερομ. 28 Μαΐου 1884, την οποία απηύθυνε ο τότε γενικός διοικητής Θάσου Ιμπραήμ Ασαφή μπέης προς την ιερή διοίκηση των μονών του Αγίου Όρους «συνοδευμένη συν τη γενναία συνδρομή των ιερών μονών», της οποίας το ευτελές ποσόν ... προσβάλλει καιρίως εμέ τε και την νήσον και αυτάς εισέτι τας μονάς τας εχούσας ενταύθα μετόχια»²³. Σε ένα σημείο της επιστολής διαβάζουμε τα εξής απαξιωτικά: «...δεν είχομεν ανάγκην τοιούτου μικρού ποσού, το οποίον και ο ελάχιστος βακάλης της νήσον μας ηδύνατο, εάν τω εγένετο τοιαύτη αίτησις, να προσφέρει». Και πιο κάτω: «...εξαποστέλλω τα προσφερόμενα παρά των ιερών μονών χρήματα προς την υμετέραν Πανοσιολογιότητα και παρακαλώ φροντίσατε να διαβιβάσητε αυτά εις εκάστην μονήν ως ο κατάλογος υποδεικνύει».

Φαίνεται ότι η κοινότητα Παναγίας είχε προηγουμένως απευθύνει έκκληση προς τις μονές του Αγίου Όρους για οικονομική βοήθεια, προκειμένου να εκτελέσει κάποιο σημαντικό έργο κοινής ωφέλειας, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τις φράσεις που αναφέρονται στο ίδιο το έγγραφο: «εάν η περιστασις δεν ηνάγκαζε την χώραν Παναγίαν να εξαιτήσῃ διά του κοινωφελούς αυτού έργου την αρωγήν ανθρώπων, οίτινες, ως νομίζομεν, έχουσι προς αυτήν την πατριδα υποχρεώσεις τινάς...» και «εις τοιαύτην σπουδαίαν ανάγκην» του σχετικού αιτητικού εγγράφου. Αλλά οι μονές δεν ανταποκρίθηκαν στο βαθμό που αναμενόταν, ίσως επειδή γνώριζαν το ποιόν του γενικού διοικητή Θάσου και τον έλεγχο που ασκούσε στις κοινοτικές προεσδοδημογεροντίες, καθώς επίσης και τη συνήθειά του να καταχράται τα έσοδα των κοινοτήτων και να τα δαπανά κατά το δοκούν.

ΣΥΝΑΨΗ ΔΑΝΕΙΩΝ

Η πρακτική των κοινοτήτων της Θάσου να δανείζονται χρήματα από πιστωτικούς οργανισμούς ή από εύπορους ιδιώτες αποδεικνύεται από τις σωζόμενες αποδείξεις τμηματικής επιστροφής δανείων. Από αποδείξεις των ετών 1905-1906 παραδείγματος χάρη προκύπτει ότι η μουχταροδημογεροντία Κάστρου είχε καταφύγει σε δανεισμό από τον καπνοβιομήχανο Καβάλας Γεώργιο Δ. Πρωτόπαπα προκειμένου να αποπεράτωση το υδρευτικό έργο διοχέτευσης νερού στα Καλύβια των Λιμεναρίων (Μέση)²⁴.

22. Δ. Στρατή, ό.π., ibid.

23. βλ. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 6.

24. βλ. Παράρτημα, έγγραφα αριθ. 7,8,9.

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο θεσμός της προσωπικής εργασίας χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα στη Θάσο —όπως εξάλλου και στις εκτός Θάσου ελληνικές κοινότητες— σε όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Πολλά κοινόχρηστα έργα, δρόμοι, γεφύρια, «αγώγια» ύδρευσης, κοινόχρηστες βρύσες κλπ., πραγματοποιήθηκαν με αγγαρείες «διά συνδρομής των μαχαλιωτών».

Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες πολλών ηλικιωμένων Θασίων, που και οι ίδιοι προσέφεραν «προσωπική εργασία» για να εκτελέσουν κοινωφελή έργα στις κοινότητές τους, όλοι οι ενήλικοι άνδρες όφειλαν να προσφέρουν άμισθη εργασία τριών ημερών το χρόνο για την κατασκευή και συντήρηση κοινόχρηστων έργων. Είχε όμως κανείς το δικαίωμα να στείλει αντικαταστάτη του, σε περίπτωση που οι εργασίες του δεν του επέτρεπαν να εκπληρώσει προσωπικά το χρέος του αυτό προς την κοινότητα, ή ακόμη να καταβάλει στην κοινότητα χρηματικό ποσό που αντιστοιχούσε σε τρία εργατικά ημερομίσθια.

Ο θεσμός της προσωπικής εργασίας επέζησε αρκετές δεκαετίες μετά την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και καταργήθηκε μόλις τη δεκαετία 1960-70. Το γεγονός αυτό και μόνο μαρτυρεί ότι η οικονομική δυσπραγία των κοινοτήτων της Θάσου εξακολούθησε ν' αποτελεί εμπόδιο για την πραγματοποίηση κοινωφελών έργων και πέρα από τη χρονική περίοδο στην οποία η παρούσα εργασία αναφέρεται. Αλλά αυτό θα μπορούσε ίσως να γίνει αντικείμενο μιας άλλης εργασίας.

ΕΓΓΡΑΦΑ

Δημοσιεύουμε εννέα έγγραφα που προέρχονται από δύο αρχεία. Τα υπ' αριθ. 1, 2, 3, 4, 7, 8 και 9 έγγραφα προέρχονται από τ' αρχείο του ιατρού Αυγουστή Αναστασιάδη και τα υπ' αριθ. 5 και 6 από το αρχείο της μονής Ιβήρων. Φωτοτυπίες των εγγράφων αυτών έθεσε στη διάθεσή μου ο κ. Κων/νος Χιόνης.

Το υπ' αριθ. 1 έγγραφο, που συντάχτηκε την 1η Σεπτεμβρίου 1895, φέρει τρεις υπογραφές, που έχουν τεθεί και οι τρεις από το χέρι του προστού Α. Λογοθέτη. Πέντε μέρες αργότερα η ίδια επιστολή, που υπογράφεται αυτή τη φορά και από τους τρεις, αποστέλλεται βελτιωμένη και πιο περιεκτική στον ίδιο αποδέκτη Αναστάσιο Αυγουστή, πατέρα του ιατρού Αυγουστή Αναστασιάδη.

Στον Αναστάσιο Αυγουστή απευθύνονται και τα υπ' αριθ. 3 και 4 έγ-

γραφα προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική αρωγή του για την ανέγερση του ναού της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος και την επισκευή του Αγίου Γεωργίου της Καλλιράχης. Το ένα αποστέλλεται από την επιτροπή ανέγερσης του ναού στις 22-6-1890 και το άλλο, που είναι αχρονολόγητο, από το μοναχό Χαρίτωνα Βαλλή.

Οι οικονομικές ενισχύσεις από ιδιώτες ή μονές για την αποπεράτωση κοινοτικών έργων συνεχίζονται και μετά την απελευθέρωση της Θάσου. Το υπ' αριθ. 5 έγγραφο, που αποστέλλεται στις 20-7-1925 από την κοινότητα Μεγάλου Καζαβητίου στη μονή Ιβήρων, αποδεικνύει τη συνέχιση της παλιάς συνήθειας προκειμένου να επιτευχθεί η υδροδότηση της αναφερόμενης κοινότητας.

Από τα έγγραφα που δημοσιεύουμε ενδιαφέρον παρουσιάζει το υπ' αριθ. 6, που απευθύνει ο διοικητής της Θάσου Ιμπραήμ Ασσαφή βέης, στις 28-5-1884, προς τους πανοσιολογίτατους των μονών του Αγίου Όρους, για να τους αναγγείλει την επιστροφή των χρημάτων τους, γιατί το ποσό που είχε σταλεί ως ενίσχυση για ένα μεγάλο έργο της κοινότητας Παναγίας θεωρήθηκε εξευτελιστικό.

Κλείνουμε το παράρτημά μας με τα υπ' αριθ. 7, 8 και 9 έγγραφα, που είναι εξοφλητικές αποδείξεις του δανείου που είχε λάβει η κοινότητα Κάστρου από το Γ. Δ. Πρωτόπαπα για το μεγάλο έργο της ύδρευσης των Καλυβίων (Μέσης) Λιμεναρίων.

1

Αξιότιμον Κόριον!

Γνωστόν πάσι τοις πατριώταις πεποιθήμεν τυγχάνει, ο εν τη ημετέρα χώρα εξοχικός ναός τιμώμενος επ' ονόματι του αγίου και ιαματικού Παντελεήμονος, ου η μετά πίστεως και καθαράς καρδίας πρόσκλησις παρέχει τοις δεομένοις πολλάς ενεργείας θαυμάτων, καθίσταται απόλυτος ανάγκη η κατασκευή ετέρου οικήματος ευρυχώρου, προς ανάπαυσιν και διαμονήν των κατ' έτος προσερχομένων ευσεβών προσκνητητών και περιηγητών, εκρήθη η ανέγερσις τούτου. Αλλά πόρου επαρκούς μη υπάρχοντος προς επίτευξιν της επαισθητής ταύτης ανάγκης, διά το μικράν είναι την ημετέραν [την ημετέραν] κοινότητα, του δε ταμείου διατελούντος εν μεγίστη οικονομική καχεξία, εδέησεν όπως η κοινότης ημών προστρέξη και εξαιτήσηται τον υπέρ τούτου έρανον, τοις εκ των φιλευσπλάγχχνων και ευγενών καρδιών υμών. Πέμπομεν ουν τον αιδ. παπα-Γεώργιον θεομώς παρακαλούντες, όπως παραχωρήσητε εις αυτόν ελευθέραν την εν τη θεοσώστω χώρα υμών περιφέρειαν προς συλλογήν της προ-

αιρετικής εκάστου συνδρομής. Ευελπιστούντες δε ότι θέλει τύχει ευμενούς υποδοχής η αίτησίς μας αυτή, διατελούμεν μεθ' όλης της προς την υμ. κοινότητα ευγνωμοσύνης.

Εν Καζαβήτη Παπάζ
Τη α' Σεπτεμβρίου 1895

Ο Προεστώς και οι πρόκριτοι
Α. Λογοθέτης
Β. Παναγιότου
Θ. Άληξανδρή

2

Αξιότιμε Κύριε!

Επειδή απολύτου ανάγκης ένεκα εκρίθη η ανέγερσις ετέρου καταλύματος ευρυχώρου παρά τη ημετέρα εξοχική εκκλησία τη τιμωμένη επ' ονόματι του αγίου και ιαματικού Παντελεήμονος, προς ανάπαυσιν και διαμονήν των κατ' έτος προσερχομένων ευσεβών προσκνητητών, οικονομικής καχεξίας ένεκα, ηναγκάσθημεν όπως προστρέξωμεν εις τα ευγενή και φιλεύσπλαγγνα αισθήματα των πατριωτών ημών. Καθώς λοιπόν και εις άλλας χώρας, τοιοντοτρόπως και εις την υμετέραν πέμπομεν τον αιδεσιμότατον παπα-Γεώργιον συνοδευόμενον μετά ατομικών τινων επιστολών, θερμώς παρακαλούντες, όπως επιτρέψητε αυτό ελευθέραν την εν τη χώρα υμών περιφέρειαν, προς συλλογήν της προαιρετικής εκάστου συνδρομής.

Πεποιθότες εις την ευμενή υποδοχήν της ελαχίστης ταύτης αιτήσεώς μας, διατελούμεν μεθ' όλης της προς την υμ. εντιμότητα υπολήψεως.

Εν Καζαβήτη Παπάζ
τη 6 Σεπτεμβρίου 1895

Ο Προεστώς και οι πρόκριτοι
Α. Λογοθέτης
Βαγίς Παναγιότου
Θουμάς Άλεξανδρή

3

Εξοχώτατε Κύριε Κύριε Αναστάσιε
Ανγουστή, Ιατρέ,

Εις Κάστρον

Επειδή ηρχίσαμεν την ανέγερσιν του εν τω χωρίω ημών «ιερού ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Χριστού» επικαλούμεθα της γενναίας συνδρομής υμών υπέρ του ιερού τούτου έργου.

Πεποιθότες εκ των προτέρων ότι υμείς είσθε φιλόκαλος και φιλοπρό-

δος ζηλωτής των καλών έργων και ολοπρόθυμος συνδρομητής, γενναιόδωρος υπέρ των ιερών καταγωγίων και θείων ναών, ως εκ τούτου δε ουχί μόνον αυτός συνδράμητε ατομικώς αλλά και θα συνεργήσητε υπέρ πάντα, πέμπομεν υμίν το παρόν κοινοσφράγιστον, και διατελούμεν.

Εν Σωτήρος τη 22 Ιουνίου 1890

Η Επιτροπή
Ιωάννης Αγγέλου
Θεολόγης Αγγέλου
Δημήτριος Αγαπητου

4

Αξιότιμε Κύριε Αναστάσιε Αυγουστή,
Εις Κάστρον

Η Κοινότης Καλής Ράχης μοι εχορήγησεν ισοβίως τον 'Αγιον Γεώργιον, κείμενον εις τον όρμον Καλής Ράχης, και επειδή τυγχάνει ετοιμόροπος, καταφεύγομεν εις την υμετέραν προστασίαν και εξαιτούμενοι την προαιρετικήν συνδρομήν Σας προς επίτευξιν του θεαρέστου σκοπού. Επικαλούμενοι τα ευγενή και φιλόθροπα αισθήματά Σας και εστέ βέβαιος, ότι ο Ουράνιος Πατήρ δύναται επαξίως ν' ανταμείψη τοιούτους ευεργέτας της ανθρωπότητας, ων το αθάνατον όνομα έσται μνημονευόμενον εις γενεάς γενεών.

Δέχθητε την διαβεβαίωσιν της προς υμάς εξαιρέτου υπολήψεως.
Χαρίτων Βαλλή Μοναχός

5

Αριθ. Πρωτ. 6

Εν Μεγάλω Καζαβητίω τη 20 Ιουλίου 1925

Προς την Ιεράν και Σεβασμίαν Μονήν Ιβήρων. 'Αγιον 'Ορος, 'Αθως.

Η Κοινότης ημών ελλείπει έργων υδροδότησης, στερουμένων των κατοίκων και αυτού ακόμη του ποσίμου ύδατος, ανεφέρθη εις το Σον Υπουργείον Προνοίας και Αντιλήψεως και ητήσατο την άδειαν συλλογής εράνων διά τον ως άνω σκοπόν, ήτις και εχορηγήθη διά της υπ' αριθ. 55810/4-6-25 ΕΔ.

'Οθεν παρακαλούμεν θερμώς την υμετέραν πανοσιολογίότητα και φανείτε πρόθυμος βοηθούντες τους απεσταλμένους ημών εις το έργον των, ερ-

χόμενοι υμείς τε και οι υφ' υμάς αρωγοί εις την αναληφθείσαν υφ' ημών δύσκολον αποστολήν.

Ευχαριστούντες εκ των προτέρων
υποσημειούμεθα
Της Υμετέρας Σεβ/τος πιστοί θεράποντες

Ο Πρόεδρος ΣΕΚ Μεγ. Καζαβητίου
Ε. Εναγγελίδης

Ο Πρόεδρος Κοινότητος
Κ. Πασπαλιάρης

6

Πανοσιολογιώτατοι!

Η υπ' αριθμ. πρωτοκόλλου 102 και ημερομ. 20 του φθίνοντος μηνός επιστολή της υμετέρας Πανοσιολογιότητος περιήλθε διά των ημετέρων αντιπροσώπων Βαρσαμά Γεωργίου και Διοικητικού Υπαλλήλου ανά χείρας μου συνοδευμένη συν τη γενναία συνδρομή των Ιερών Μονών, της οποίας το ευτελές ποσόν, ως έκαστος εξ υμών εννοεί, προσβάλλει καιριώς εμέ τε, την νήσον και αυτάς εισέτι τας Μονάς τας εχούσας ενταύθα μετόχια. - Μη ανεχθείς δε τοιαύτην προσβολήν, και επιθυμών να δώσω υμάς να εννοήσητε ότι δεν είχομεν ανάγκην τοιούτου μικρού ποσού, το οποίον και ο ελάχιστος βακάλης της Νήσου μας ηδύνατο, εάν του εγίνετο τοιαύτη αίτησις, να προσφέρει, εξαποστέλλω τα προσφερόμενα παρά των Ιερών Μονών χρήματα προς την υμετέραν Πανοσιολογιότητα και παρακαλώ φροντίσατε να διαβιβάσητε αυτά εις εκάστην Μονήν ως ο κατάλογος υποδεικνύει. — Έχετε υπ' όψιν σας Πανοσιολογιώτατοι ότι δεν θα φαινόμενην τοσούτον ενοχλητικός προς υμάς, εάν η περίστασις δεν ηνάγκαζε την χώραν Παναγίαν να εξαιτήση διά του κοινωφελούς αυτού έργου την αρωγήν ανθρώπων οίτινες, ως νομίζομεν, έχουσι προς αυτήν την πατρίδα υποχρεώσεις τινάς. — Αι Ιεραί υμών Μοναί έχουσι επί της Πατρίδος κτήματα, των οποίων το προϊόν έρχεται προς υμάς σχεδόν άνευ εξόδων· διότι διά την προφύλαξιν των κτημάτων, δηλαδή των ελαιοδένδρων, χωραφίων, τζαϊρίων και λοιπών, ουδέν η Μονή πληρώνει· έχετε ελαιομύλους επί της Νήσου με άφθονα ύδατα μη υποκείμενοι εις ουδένα φόρον· κόπτετε φωτόξυλα, दाδιά και λοιπά άνω των χιλίων ζυγίων εκάστη Μονή καθ' έκαστον έτος μη ενοχλούμενοι παρ' ουδενός· εξαγάγετε εκ τής Πατρίδος όλα τα προϊόντα των Μετοχίων σας, περιφερόμενα ελεύθερα τα ζώα εις τους κάμπους της Νήσου τρέφονται, και ουδείς ποτε εκαταδέχθη να κάμη λόγον. — Πάντα ταύτα μας παρεκίνησαν εν τω μεταξύ ενός αιώνος τουλάχιστον ν' αποτανω-

μεν προς την υμετέραν Πανοσιολογιότητα ίνα εξαιτήσωμεν εις τοιαύτην σπουδαίαν ανάγκην την συνδρομήν της, νομίζοντες ότι θ' ανταποκριθή προς τας υποχρεώσεις, τας οποίας οφείλει μάλλον ειπείν εις αυτήν την Νήσον. Επειδή όμως βλέπομεν τρανώτατα, ότι μάλλον περιεφρονήθημεν, τούτου ένεκα προέβημεν εις αυτό το διάβημα, και παρακαλούμεν θερμώς συν των χρημάτων διαβιβάσητε εις τας Ιεράς Μονάς και τας ενδομούχους ευχαριστήσεις μου, μεθ' ων διατελώ.

Ο Γενικός Διοικητής Θάσου
Ιβραήμ Ασσαφεί Βέης
(τ. σ.)

υ.γ.: Τα χρήματα θα τα λάβητε εις Γρούππον εσφραγισμένον
ο αυτός

1884, Μαΐου 28, Παναγία της Θάσου

7

Απόδειξις

Έλαβον ο υποφαινόμενος παρά της Μουχταροδημογεροντίας της Κοινότητος Κάστρου, διά λ/σμόν του εν Καβάλα κ. Γ.Δ. Πρωτόπαπα λίρας Τουρκίας εξήκοντα τέσσαρας (λ.τ. 64) και εις ένδειξιν.

Λιμενάρια τη 31/13 Σεπτεμβρίου 1905

Μ. Χρηστίδης.

8

Απόδειξις

Έλαβον ο υποφαινόμενος παρά της Μουχταροδημογεροντίας Κάστρου δια λ/σμόν του εν Καβάλα κ. Γ. Δ. Πρωτόπαπα λίρας Τουρκίας δεκαέξ (λ.τ. 16), υπόλοιπον του προς αυτόν χρέους της.

Λιμενάρια Κάστρου τη 15/28 Σεπτεμβρίου 1905

Μ. Χρηστίδης

9

Απόδειξις

Δι' ης δηλώ ο υποφαινόμενος ότι έλαβον σήμεραν παρά της Μουχταροδημογεροντίας Κάστρου το ποσόν των λιρών τουρκικών εβδομήκοντα (λ.

Τουρκίας 70), υπόλοιπον του Συμβολαίου της διοχτεύσεως του ύδατος Καλυβιών, υπό ημερομηνίαν ... και εξώφλησα.

Διό και εις ένδειξιν

Εν Μέση Κάστρου τη 20/2 Ιουνίου 1906

Γεωργ. Αργυρόπουλος (τουρκ. χαρτόσημο)

Μάρτυς

Μ. Χρηστίδης